

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
*Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit*

NVWA-**IOD**

Fraudebeeld aardappelketen

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	4
Doel, methodiek en leeswijzer	4
1. De aardappelsector en fraude	6
1.1 Nederland en aardappelen	6
Wet- en regelgeving en controle	7
1.2 Fraudevormen en andere illegale praktijken in de aardappelsector	8
Fraude met uitgangsmateriaal	8
Fraude in relatie tot teeltvoorschriften	10
Herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status	10
1.3 Signalen en onderzoeken	10
1.4 Andere mogelijke fraudevormen in de aardappelsector	12
Fraude met gewasbeschermingsmiddelen	12
Bio-fraude	13
Fraude met tarragrond	13
Niet melden van quarantaine organismen	13
Ondermijnende criminaliteit	14
2. Motieven, gelegenheden en barrières	15
2.1 Motieven	15
Financieel voordeel	15
Concurrentiepositie	16
Neutralisatie van het eigen gedrag	16
2.2 Gelegenheden	17
Schaarste aan 'vrije' grond voor aardappelteelt	17
Toezicht en handhaving	18
Coronacrisis	18
2.3 Barrières	19
Imago	19
Nieuwe EU-regelgeving	19
3. Gevolgen	20
3.1 Gevolgen voor plantgezondheid	20
3.2 Gevolgen voor de voedselveiligheid	21
3.3 Economische gevolgen	21
3.4 Ondermijning consumentenvertrouwen	21
4. Conclusies en aanbevelingen	22
4.1 Samenvatting en conclusies	22
Pootaardappelen zijn een fraude gevoelig product	22
Weinig fraudesignalen	22
Verschillende gelegenheden en barrières voor fraude	22
Gevolgen van fraude	23
4.2 Aanbevelingen	23
Aanbevelingen aan de NVWA	23
Aanbevelingen aan de NAK	23
Aanbevelingen aan de sector	23
Literatuur	24

Voorwoord

De NVWA hecht waarde aan transparantie en deelt daarom haar kennis over naleving van wetgeving op het gebied van onder andere voedselveiligheid en plantgezondheid met de samenleving. Ook als directeur van de opsporingsdienst deel ik – waar het belang van onderzoeken dit toelaat – graag onze kennis. In dit fraudebeeld presenteert de NVWA-IOD haar informatiepositie over fraude in de aardappelketen. De beschikbare informatie is in vergelijking met sommige andere ketens binnen de NVWA-domeinen beperkter, omdat de NVWA-IOD in absolute zin hier weinig fraudesignalen over ontvangt.

De NVWA-IOD is een gespecialiseerde en goed toegeruste opsporingsdienst, die onderdeel is van de toezichthouder. Met dit fraudebeeld levert de NVWA-IOD een bijdrage aan de integrale ketenanalyse (IKA) aardappelketen. Hierin zijn inzichten uit de wetenschappelijke risicobeoordeling van bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO), dit fraudebeeld en informatie uit het toezicht samengebracht. De integrale ketenanalyses zijn bepalend voor de inzet en werkzaamheden voor de NVWA de komende jaren.

Met onze intelligence kunnen we vaststellen waar in de keten de frauderisico's het grootst zijn en steeds beter voorspellen welke type bedrijven gevoelig zijn voor fraude. Met onze aanbevelingen aan bedrijfsleven, beleid en politiek wil ik de geconstateerde fraude in de toekomst voorkomen. Fraude aanpakken en voorkomen kan de NVWA-IOD niet alleen; we worden daarbij geholpen door meldingen vanuit de sector, collega's van toezicht en opsporingsdiensten uit binnen- en buitenland.

Ik wil dan ook niet alleen mijn eigen medewerkers bedanken voor hun bijdrage aan het fraudebeeld, maar ook de constructieve bijdrage noemen van de collega's van handhaving en BuRO. Samen is de gehele keten vanuit verschillende invalshoeken en expertisegebieden bekeken. Dit leidde tot elkaar versterkende beelden en nieuwe inzichten. Zo maken we samen inzichtelijk waar in de keten de risico's het grootst zijn en waar het meeste effect te verwachten is van toezicht, handhaving en opsporing. Ook zien we welke delen van de ketenbeheersing buiten de invloedssfeer van de NVWA vallen en waar het bedrijfsleven of beleid aan zet is om knelpunten aan te pakken.

Ik hoop dat we met dit fraudebeeld de aanpak van fraude in de aardappelketen verder brengen.

Roel Stevens, directeur Inlichtingen- en Opsporingsdienst NVWA

Inleiding

De NVWA waakt ervoor dat consumenten kunnen vertrouwen op veilig voedsel, veilige consumentenproducten, een goede behandeling van dieren en bescherming van de natuur. Zij heeft hiervoor diverse afdelingen. De rol van de Inlichtingen – en Opsporingsdienst van de NVWA (NVWA-IOD) is het opsporen van complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en/of internationaal georiënteerde criminaliteit die de integriteit van voedsel aantast, veiligheid van voedsel en consumentenproducten in gevaar brengt of die de gezondheid van dieren en planten schaadt. Dat gebeurt onder het gezag van het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie. Ook kijkt de NVWA-IOD naar omstandigheden die fraude en andere illegale activiteiten mogelijk maken, waardoor zij bijvoorbeeld kan aanzetten tot wetsveranderingen.

Met dit fraudebeeld geeft de NVWA-IOD inzicht in de beschikbare kennis over fraude en ander illegale activiteiten in de aardappelketen. Fraude en andere illegale activiteiten zijn lastig te ontdekken door het verborgen karakter en het vaak ontbreken van de direct zichtbare gevolgen en slachtoffers. Voor het signaleren is samenwerking tussen de sector, keuringsdiensten, divisie Inspectie en de NVWA-IOD van groot belang. Met haar bijzondere opsporingsbevoegdheden, zoals het afluisteren van (telefoon) gesprekken, het in beslag nemen van de administratie of het doen van pseudokoop, verkrijgt de NVWA-IOD inzicht in frauduleuze zaken. Het aantal frauduleuze zaken binnen de aardappelketen waarmee de NVWA-IOD wordt geconfronteerd is in absolute zin echter klein, waardoor de informatiepositie en beschikbare kennis over deze keten beperkter is dan op sommige andere NVWA-onderwerpen. Gezien de informatiepositie en beschikbare kennis richt dit fraudebeeld zich voornamelijk op de schakels van de aardappelketen die betrekking hebben op de teelt, opslag en handel van aardappelen.

Fraude is het opzettelijk handelen in strijd met de door de overheid opgestelde wetten, regels of voorschriften waarbij (rechts)personen en/of overheid worden bedrogen met het oogmerk om (economisch) voordeel te behalen.

Bedrog vindt plaats door het geven van een valse voorstelling van zaken, het verschaffen van onjuiste informatie en/of het schenden van vertrouwen.

Het *voordeel* dat beoogd wordt te behalen met de fraude, hoeft niet altijd direct voordeel te zijn zoals het verkrijgen of besparen van geld. Het kan ook gaan om indirect voordeel zoals positie, klantenbinding en/of andere wenselijke zaken.

Doel, methodiek en leeswijzer

Met de inzichten uit dit fraudebeeld wil de NVWA-IOD een bijdrage leveren aan kennisgedreven en risicogericht toezicht en handhaving door de NVWA. Daarnaast wil de NVWA-IOD fraude in de toekomst voorkomen en doet daarvoor aanbevelingen aan de sector en het beleid. Samen met informatie vanuit toezicht van de directie Handhaven en de wetenschappelijke risicobeoordeling van BuRO¹ is dit document input voor de integrale ketenanalyse (IKA) aardappelen.

Dit fraudebeeld is een kwalitatief onderzoek naar fraude en andere illegale activiteiten in de aardappelketen. Het heeft een beschrijvend en verklarend karakter en is voor een belangrijk deel gebaseerd op de signalen en opsporingsonderzoeken van de NVWA-IOD. Daarnaast is dit fraudebeeld verrijkt met de inzichten uit intelligenceproducten van de NVWA-IOD en gesprekken met experts binnen en buiten de

¹ Bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) is een onafhankelijk onderdeel van de NVWA. BuRO brengt wetenschappelijk onderbouwde adviezen uit aan de ministeries van Volksgezondheid, welzijn en sport (VWS) en Landbouw, natuur en voedselkwaliteit (LNV) en de NVWA zelf.

NVWA². Voor het fraudebeeld aardappelketen zijn ook externe, al dan niet openbare bronnen, gebruikt om zicht te krijgen op de fraudegevoeligheden in de betrokken sector(en).

Het fraudebeeld begint met een korte schets van de betreffende sector. Vervolgens worden signalen en onderzoeken besproken die bekend zijn bij de NVWA-IOD. Daarna komen motieven, gelegenheden en barrières aan bod. Tevens worden de potentiële gevolgen van fraude genoemd. Het fraudebeeld wordt afgesloten met een conclusie en enkele aanbevelingen.

² Deze experts zijn bekend bij de NVWA-IOD.

1. De aardappelsector en fraude

Samenvattend

- Binnen de Nederlandse akkerbouw komt gemiddeld 50% van het inkomen voort uit de teelt van aardappelen. Wereldwijd is Nederland de grootste exporteur van pootaardappelen.
- De belangrijkste fraudevorm in relatie tot de aardappelketen waarover de NVWA-IOD signalen ontvangt, is fraude met uitgangsmateriaal. Het gaat met name om de handel en het gebruik van ongekeurd, niet-gecertificeerd pootgoed.
- Ook van fraude met teeltvoorschriften en herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status heeft de NVWA-IOD signalen ontvangen en onderzocht.
- De NVWA-IOD ziet mogelijke frauderisico's bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, de verwerking van tarragrond, de meldingsplicht van quarantaine organismen en biologische aardappelen.
- In de periode 2016 – 2019 heeft de NVWA-IOD zes signalen binnen de aardappelketen ontvangen en verwerkt.
- De NVWA-IOD kan op basis van deze signalen geen harde uitspraken doen over de precieze aard en absolute omvang van fraude in de aardappelsector.

1.1 Nederland en aardappelen

Binnen de Nederlandse akkerbouw komt gemiddeld 50% van het inkomen voort uit de teelt van aardappelen (1). De aardappelteelt kan worden verdeeld in drie typen aardappelen: pootaardappelen, consumptieaardappelen en zetmeelaardappelen. Elk met een eigen afzetmarkt, waarbij pootaardappelen verhoudingsgewijs financieel het meest opleveren en zetmeelaardappelen de laagste financiële opbrengst per ha geven. Gemiddeld over 2016-2018 waren er in Nederland 2.360 bedrijven met teelt van pootaardappelen, 6.853 bedrijven met teelt van consumptieaardappelen en 1.600 bedrijven met teelt van zetmeelaardappelen (2; 3).

De exportwaarde van aardappelen betrof in 2018 in totaal een kleine 670 miljoen euro, waarbij het grootste aandeel komt van de export van pootaardappelen met een waarde van 458 miljoen euro³. Nederland is met een aandeel van 60% wereldwijd de grootste exporteur van pootaardappelen (4). Gemiddeld over 2016-2018 ging het om de export van ongeveer 800.000 ton goedgekeurde pootaardappelen (3).

De Nederlandse land- en tuinbouwsector neemt wereldwijd een belangrijke positie in. In 2019 exporteerde Nederland voor €94,5 miljard aan landbouwgoederen⁴. Dat is een groei van 4,6% ten opzichte van 2018 (€90,4 miljard) (4). Binnen de land- en tuinbouwsector is sierteelt het belangrijkste exportproduct (€9,2 miljard in 2018).

³ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/81267ned/table?ts=1588064917152>.

⁴ Wageningen Economic Research heeft samen met het CBS en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) enkele jaren geleden bepaald welke goederen wel en niet onder de definitie van landbouwgoederen vallen. Bij landbouwgoederen gaat het enerzijds om primaire agrarische producten, zoals varkens, appels, bloemen, bloembollen en tomaten, en anderzijds om verwerkte (secundaire) producten, zoals kaas, frites, chocolade en bewerkingen van groente en fruit.

Wet- en regelgeving en controle

Er geldt verschillende (EU) wet- en regelgeving, onder andere op het gebied van plantgezondheid, voedselveiligheid en gewasbescherming, waaraan de sector moet voldoen. Daarnaast zijn er verschillende controlevoorschriften in werking. Op basis van deze regelgeving worden wettelijke controles uitgevoerd en zijn private kwaliteitssystemen ontwikkeld.

Voor een volledig overzicht van wettelijke controles en private kwaliteitsborging binnen de aardappelketen wordt verwezen naar Bijlage 2 van het *Advies over risico's van de aardappelketen* van BuRO (3). In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de regelgeving en wettelijke controle die voor dit fraudebeeld van belang is en ziet voornamelijk op het fytosanitair garantiesysteem.

Binnen de EU gelden fytosanitaire regels om de plantgezondheid in de Europese lidstaten te beschermen tegen (de introductie van) schadelijke organismen. Deze zijn opgenomen in de Plantgezondheidsverordening (Verordening 2016/2031/EU)⁵ De uitvoering van de taken en bevoegdheden voor de Plantgezondheidsverordening zijn door de Minister van LNV gemandateerd aan de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)⁶ De NVWA is tevens aangewezen als de National Plant Protection Organization (NPPO) op grond van het Internationaal Verdrag voor de bescherming van planten (IPPC) en houdt als NPPO toezicht op alle activiteiten onder de Plantgezondheidsverordening.

De Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK), een privaatrechtelijk zelfstandige bestuursorgaan, is met betrekking tot landbouwgewassen aangewezen als bevoegde autoriteit voor enkele specifieke deelterreinen van de Plantgezondheidsverordening zoals het toezicht op gereguleerde niet-quarantaineorganismen en het toezicht op de afgifte van plantentpaspoorten. Iedereen die pootgoed teelt en bewerkt moet aangesloten zijn bij de NAK.

Voor de teelt van aardappelen gelden specifieke wettelijke teeltvoorschriften om verspreiding van en besmetting met plantenziekten te voorkomen dan wel te beheersen. De teeltvoorschriften zijn vastgesteld in de Regeling bestrijding schadelijke organismen en overtreding van deze voorschriften is strafbaar⁷ De controle van de teeltvoorschriften voor akkerbouw en tuinbouw wordt uitgevoerd door NVWA en NAK.

Pootaardappelen mogen alleen in de handel worden gebracht als bij officiële keuring is vastgesteld dat de pootaardappelen voldoen aan kwaliteitseisen voor rasechtheid, gezondheid, groeikracht, zuiverheid, classificatie, etikettering, etc., zoals beschreven in de Zaaizaad- en plantgoedwet 2005⁸

De NAK is verantwoordelijk voor deze kwaliteitskeuring van pootaardappelen. Voor consumptie-aardappelen gelden de algemene handelsnormen voor kwaliteit van groenten en fruit. De kwaliteitscontrole van consumptieaardappelen en de uitvoering van importinspecties van consumptieaardappelen worden uitgevoerd door de NAK en het Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB), tevens een privaatrechtelijk zelfstandige bestuursorgaan. (3)

Tot slot houdt de NVWA toezicht op de naleving van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden bij gebruik van deze middelen in de land- en tuinbouw, waaronder de aardappelketen en is de NVWA aangewezen als de bevoegde autoriteit voor het toezicht op het naleven van de levensmiddelen-wetgeving van de EU. (3)

⁵ Implementatie van de Plantgezondheidsverordening, en de Controleverordening ((EU) 2017625), in nationale regelgeving vindt plaats in de Plantgezondheidswet en de onderliggende regelgeving. Het nieuwe stelsel voor de fytosanitaire regelgeving kan echter pas in werking treden als alle onderdelen gereed zijn. Dat is nog niet het geval voor de onderliggende regelgeving. De huidige Plantenziektenwet met bijbehorende regelgeving blijft daarom van kracht tot het moment dat het nieuwe stelsel in werking kan treden. (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2020-58866.html#d17e98>).

⁶ Regeling houdende tijdelijke maatregelen Plantenziektenwet. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0042859/2020-11-14>.

⁷ Gelet op artikel 3, eerste lid Plantenziektenwet, junctis artikel 17 Besluit bestrijding schadelijke organismen.

⁸ Zaaizaad- en plantgoedwet 2005. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0018040/2020-01-01>.

Fraude en andere illegale activiteiten in de aardappelsector zijn onder meer strafbaar gesteld via de Plantenziektewet (Pzw)⁹¹⁰, de Zaaizaad- en plantgoedwet 2005, de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden¹¹, de Wet economische delicten (WED)¹² en art. 225 (valsheid in geschrifte) van het Wetboek van Strafrecht¹³. De NVWA-IOD voert onder het gezag van het Openbaar Ministerie (het Functioneel Parket) opsporingsonderzoeken uit naar fraude en illegale activiteiten. Daarnaast werken de laatste jaren rechercheurs (algemeen opsporingsambtenaren, werkzaam bij de IOD) en inspecteurs (buitengewoon opsporingsambtenaren, werkzaam bij andere divisies) van de NVWA steeds vaker samen in de bestrijding van fraude. Onder de vlag van het Fraude Expertise Knooppunt (FEK) trekken zij samen op bij strafrechtelijke onderzoeken.

1.2 Fraudevormen en andere illegale praktijken in de aardappelsector

Aan de hand van signalen die de NVWA-IOD heeft ontvangen en op basis van gesprekken met experts binnen en buiten de NVWA heeft de NVWA-IOD concrete aanwijzingen dat er enkele vormen van fraude plaatsvinden in de aardappelsector. Het gaat dan met name om aardappelpootgoed.

Fraude met uitgangsmateriaal

De belangrijkste fraudevorm in relatie tot de aardappelketen waarover de NVWA-IOD signalen ontvangt, is de handel en het gebruik van ongekeurd, niet-gecertificeerd pootgoed (fraude met uitgangsmateriaal). Ook heeft de NVWA-IOD een signaal ontvangen over de handel en gebruik van afgekeurd pootgoed. In Nederland mag voor de aardappelteelt alleen (door de NAK of andere officiële keuringsdienst) gekeurd en gecertificeerd pootgoed worden gebruikt. Voor eigen gebruik mag pootgoed ook zelf worden vermeerderd onder het regime van twee teeltregelingen, de TBM voor zetmeelaardappelen en ATR voor consumptieaardappelen. Van ATR-teelt moet aangifte worden gedaan bij de NAK en TBM-teelt moet worden gemeld bij Stichting TBM. Onder beide regelingen vindt veldkeuring plaats om de kwaliteit van de eigen pootgoedvermeerdering te controleren. De uitslag hiervan dient als bewijsstuk voor de aardappelteler om aan te kunnen tonen dat goedgekeurd pootgoed is gebruikt voor de teelt (5).

Uit de signalen van de NVWA-IOD volgt dat het gebruik van ongekeurd, niet-gecertificeerd pootgoed in sommige gevallen pootgoed betreft dat voor eigen vermeerdering op buitenlandse percelen (buurlanden) is geproduceerd. Het vermeerderde pootgoed komt vervolgens zonder plantenpaspoort naar Nederland en wordt hier gebruikt. Bij eigen vermeerdering van pootgoed op buitenlandse percelen wordt niet aan de voorwaarden voor TBM- of ATR-teelt voldaan en is er pas sprake van goedgekeurd pootgoed na afgifte van het plantenpaspoort door een buitenlandse keuringsdienst.

⁹ Op grond van de Plantenziektewet (artikel 3, eerste lid) kunnen bij of krachtens algemene maatregelen van bestuur voorschriften worden gesteld ter voorkoming van het optreden en van de verbreiding van schadelijke organismen en ter bestrijding daarvan. Bijvoorbeeld omtrent het telen, oogsten en rooien van planten.

¹⁰ De Plantenziektewet zal worden vervangen door de Plantgezondheidswet (Pgw). De teeltvoorschriften zullen onder de nieuwe wet worden voortgezet.

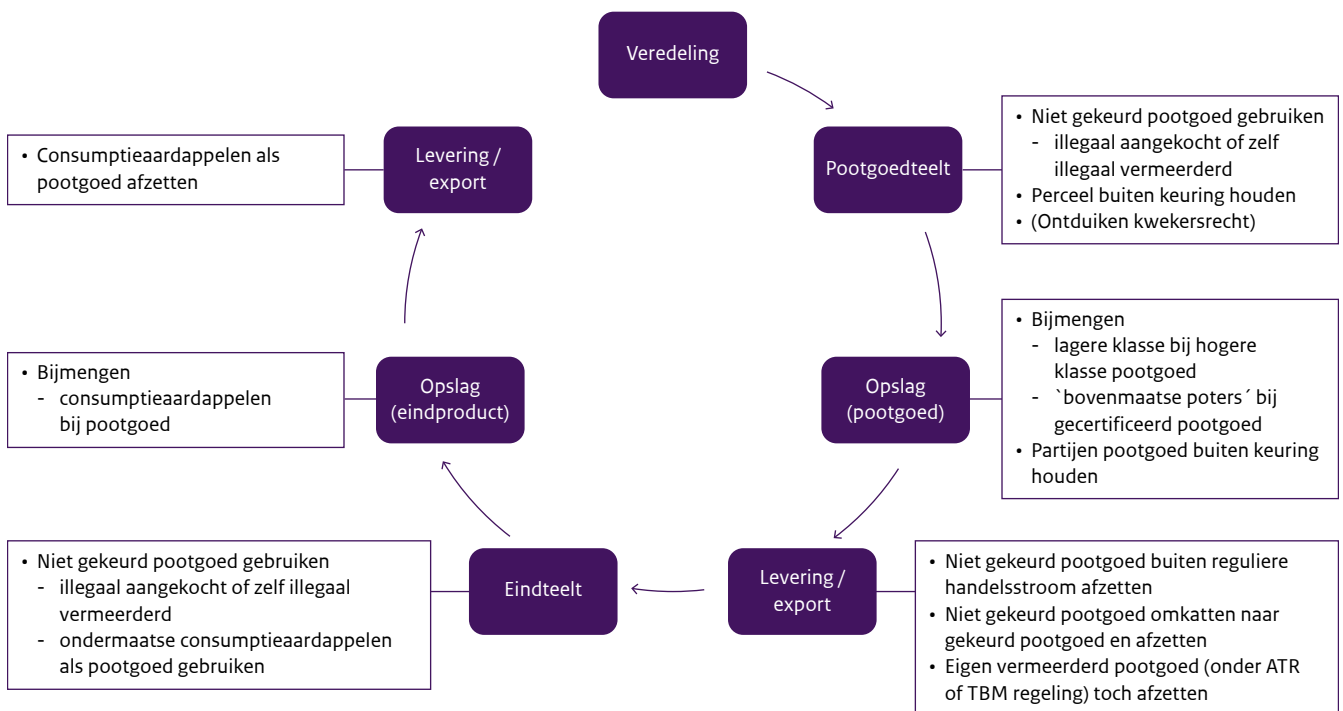
¹¹ Het gebruik en verhandelen van niet toegestane GBM's is in strijd met art. 20 lid 1 van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

¹² Hierin zijn artikelen uit de Plantenziektenwet en Zaaizaad- en plantgoedwet 2005 opgenomen als zijnde economische delicten.

¹³ Het vervalsen of vervalst opmaken van documenten (certificaten) en/of facturen is strafbaar.

Ook vindt fraude met uitgangsmateriaal plaats door het vervalsen en/of valselijk opmaken van fytosanitaire certificaten. Fraude met fytosanitaire certificaten is binnen het fytosanitaire domein met name bekend bij de export van sierteelproducten¹⁴, maar vindt ook plaats binnen de aardappelsector. De NVWA-IOD heeft in 2019 een signaal ontvangen over het vervalsen van NAK-certificaten die binnen de EU tevens dienen als plantenpaspoort. Door gebruik te maken van deze valse certificaten worden partijen pootaardappelen, ondanks het feit dat ze on- of afgekeurd zijn, verhandeld op afzetmarkten in het buitenland.

Tot slot blijkt uit gesprekken met experts dat er binnen de aardappelteelt verschillende risico's zijn voor fraude met uitgangsmateriaal (Figuur 1). Zo zou fraude kunnen plaatsvinden door de teelt van pootgoed buiten de verplichte NAK-keuring te houden. De percelen waarop het pootgoed wordt geproduceerd worden bijvoorbeeld niet bij de NAK aangemeld. Ook kunnen 'bovenmaatse poters'¹⁵ of lagere klasse pootgoed worden bijgemengd bij goedgekeurd (hogere klasse) pootgoed en geteelde consumptie-aardappelen kunnen als pootgoed worden verkocht (6). Bij fraude met uitgangsmateriaal kan er tegelijkertijd ook sprake zijn van het ontduiken van het kwekersrecht; bij de vermeerdering van bepaalde aardappelrassen dient een bedrag aan degene die een planten ras heeft gekweekt, te worden overgedragen.

Figuur 1 Risico's voor fraude met uitgangsmateriaal (pootgoed). Op verschillende momenten in de teeltcyclus kan fraude met pootgoed plaatsvinden. Het betreft geen compleet overzicht, maar geeft een beeld van waar in de keten zich allemaal gelegenheden kunnen voordoen.

¹⁴ Door gebruik te maken van valse certificaten worden partijen bloembollen, ondanks het feit dat ze on- of afgekeurd zijn, verhandeld op grote afzetmarkten zoals Rusland en China. De NVWA-IOD is hiermee bekend door informatie van de Fiscale inlichtingen en opsporingsdienst (FIOD), de politie en NVWA-inspecteurs (pagina 7; (30)).

¹⁵ Zoals afgekeurd pootgoed en bovenmaatse pootaardappelen.

Fraude in relatie tot teeltvoorschriften

Een tweede fraudevorm betreft het telen van niet-toegestane aardappelrassen in gebieden waar bepaalde teeltvoorschriften gelden. In het kader van de bestrijding van *Synchytrium endobioticum* (wratziekte) geldt bijvoorbeeld het teeltvoorschrift dat aardappelen in bepaalde gebieden niet mogen worden geteeld, tenzij de aardappelen behoren tot een toegestaan aardappelras met een bepaalde minimale resistentie tegen de wratziekte. Wratziekte is een zogeheten quarantaineziekte die bedreigend is voor de aardappelteelt. Percelen die eenmaal besmet zijn met wratziekte, kunnen langdurig besmet blijven.

Herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status

Een derde fraudevorm is herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status. In Nederland bestaat een aantal producten met een Beschermd Oorsprongsbenaming (BOB-status) of Beschermd Geografische Aanduiding (BGA-status). Het aardappelras Opperdoezer Ronde is er hier één van. Deze aardappelsoort heeft een BOB-status en mag alleen worden geteeld rondom de kerk van het Noord-Hollandse dorpje Opperdoes. De NVWA-IOD ontving in 2017 een signaal dat er mogelijk herkomstfraude plaatsvindt met de Opperdoezer Ronde. De aardappelen zouden worden geteeld in een gebied dat niet behoort tot het beschermde gebied waarbinnen de aardappel moet worden geteeld om Opperdoezer Ronde genoemd te mogen worden. Vermoedens van herkomstfraude met de Opperdoezer Ronde komen met enige regelmaat terug in de media (7; 8; 9). De bijzondere status van de aardappel, de beperkte beschikbaarheid en de exclusieve eigenschappen waaraan deze bijzondere status wordt ontleend, resulteert in een (relatief) hoge financiële waarde. Daarmee is het een interessant product voor fraude.

1.3 Signalen en onderzoeken

De NVWA-IOD ontvangt informatie over fraude onder andere van bedrijven, burgers, NGO's en buitenlandse (opsporings)diensten. Daarnaast genereren inspecteurs, onderzoekers en analisten van de NVWA zelf ook informatie op basis van eigen onderzoek. Alle meldingen die de NVWA-IOD ontvangt, worden geregistreerd. Wanneer een melding bestaat uit informatie over een strafbaar feit en één of meer betrokken personen/bedrijven bekend zijn, wordt gesproken over een *signaal*.

Tussen 2016 en 2019 behandelde de NVWA-IOD zes signalen van fraude in relatie tot de aardappelsector (zie Tabel 1). De divisie Inspectie, het Functioneel Parket en de branche zelf leverden deze signalen aan. Drie signalen zijn opgepakt door het FEK¹⁶, waarvan 2 signalen strafrechtelijk zijn afgedaan en 1 zaak bestuursrechtelijk. Een vierde signaal is gestart als mogelijk FEK onderzoek, maar uiteindelijk opgepakt door de divisie Inspectie (Tabel 1, signaal 4). Tot slot heeft één signaal geleid tot het opwerken van een opsporingsonderzoek bij de NVWA-IOD, maar uiteindelijk geen vervolg gekregen. Deze zaak is door de Belgische autoriteiten opgepakt en mede gezien het 'ne bis in idem' beginsel was het voortzetten van het onderzoek in Nederland niet opportuun.

Het overige signaal (Tabel 1, signaal 1) is niet verder opgepakt. Niet alle meldingen en signalen die de NVWA-IOD ontvangt, leiden tot een strafrechtelijk onderzoek of andere vorm van afdoening. Dit kan meerdere oorzaken hebben, zo komt het voor dat een signaal niet waar blijkt te zijn, een signaal niet 'opsporingswaardig' blijkt te zijn of dat meerdere signalen tot één strafrechtelijk onderzoek leiden.

¹⁶ Vanuit het Fraude Expertise Knooppunt (FEK) vindt (afstemming over) aanpak van fraude plaats, door variabel gecombineerde inzet vanuit de toezichtdivisies en de NVWA-IOD. De NVWA-IOD adviseert inspecteurs bij het herkennen en aantonen van fraude en begeleidt hen bij de inzet van het (economische) strafrecht.

Tabel 1: Fraudesignalen 2016-2019

Signaal	Onderwerp	Omschrijving	Afdoening
1	Gebruik van ongekeurd, niet gecertificeerd pootgoed	(2016)	Niet opgepakt
2 & 3	Gebruik van ongekeurd, niet gecertificeerd pootgoed en teelt in verboden gebied	Het gebruik maken van niet-gecertificeerd pootgoed (o.a. pootgoed uit Duitsland zonder plantenpaspoort) bij de teelt van aardappelen en teelt van een niet-toegestaan aardappelras in een gebied waar een teeltvoorschrift geldt i.v.m. wratziekte (2016 en 2017)	Strafrechtelijk afgedaan
4	Handel en gebruik van afgekeurd pootgoed	Het verhandelen van een afgekeurde partij pootgoed als zijnde goed pootgoed (2017)	Opgepakt door divisie Inspectie
5	Herkomstfraude	Teelt van aardappelen met BOB-status buiten het beschermde gebied (2017)	Bestuursrechtelijk afgedaan
6	Vervalsing NAK-certificaten/plantenpaspoorten:	Illegaal verhandelen van aardappelen als zijnde gecertificeerd pootgoed naar België (2019)	Opsporingsonderzoek niet voortgezet

In twee signalen was er zowel sprake van fraude met uitgangsmateriaal (het gebruik van ongekeurd pootgoed) als fraude met teeltvoorschriften (het telen van niet-toegestane aardappelrassen) (Tabel 1, signaal 2 en 3). Beide FEK onderzoeken hebben geleid tot een eigen strafzaak waarin de verdachten zijn veroordeeld tot (on)voorwaardelijke geldboetes¹⁷. De verdachten verklaarden dat (een deel van) het niet gecertificeerde pootgoed op percelen in Duitsland was geproduceerd en zou voldoen aan de daar geldende regelgeving. Hiermee werd de betaling van de kwekersvergoeding voor eigen vermeerdering van pootgoed bedoeld (de zogenoemde ‘Nachbauggebühr’). De kwekersvergoeding staat echter los van de voorwaarden die gelden voor het gebruik van eigen vermeerderd pootgoed volgens de TBM of ATR regeling in Nederland of een pootgoedkeuring door een buitenlandse keuringsdienst. Er konden voor het pootgoed uit Duitsland geen bewijsstukken voor goedgekeurd pootgoed worden overlegd.

Daarnaast bleek in beide zaken het aardappelras Innovator te worden geteeld in een gebied waar een teeltvoorschrift geldt in verband met *Synchytrium endobioticum* (wratziekte). Het aardappelras Innovator behoort niet tot een toegelaten aardappelras met een bepaalde minimale resistentie tegen de wratziekte en mag dus niet in het betreffende gebied worden geteeld.

In 2017 is een signaal ontvangen (Tabel 1, signaal 5) dat er mogelijk herkomstfraude plaatsvindt met de Opperdoezer Ronde (BOB-status). Het vermoeden bestond dat er Opperdoezer Rondes op de markt werden gebracht die niet in het beschermde gebied zijn geteeld, mogelijk zelfs elders in Europa. De administratie van de betrokken handelaar bood hier geen afdoende duidelijkheid over. De verdenking kon op basis van de administratie daarom niet worden bevestigd. De FEK zaak is vervolgens bestuursrechtelijk afgedaan voor het niet voldoen aan de traceringsverplichting die geldt voor alle levensmiddelenbedrijven.

In 2019 is een signaal vanuit de sector binnen gekomen bij de NVWA-IOD met betrekking tot het verhandelen van niet gecertificeerd pootgoed met vervalste NAK-certificaten (Tabel 1, signaal 6). Het verdachte bedrijf zou ongekeurd pootgoed inkopen, daar valselijk opgemaakte NAK-certificaten (die tevens dienen als plantenpaspoort) aan toevoegen en deze vervolgens als gecertificeerd pootgoed verhandeld aan meerdere Belgische telers. Twee van de telers hebben deze aardappelen voor een deel gepoot in Nederland. Het onderzoek is opgewerkt binnen de NVWA-IOD, maar heeft mede gezien het ‘ne

¹⁷ In beide strafzaken werd voor iedere afzonderlijke overtreding een geldboete opgelegd (een geldboete voor het gebruik van ongekeurd pootgoed en een geldboete voor het telen van niet-toegestane aardappelrassen). Deze geldboetes werden in de ene strafzaak onvoorwaardelijk opgelegd en in de andere strafzaak voorwaardelijk. Eén van de strafzaken loopt nog in hoger beroep.

bis in idem' beginsel geen vervolg gekregen, omdat de zaak door de Belgische autoriteiten is opgepakt. De NAK heeft vanuit zijn bevoegdheid het akkerbouwbedrijf dat het pootgoed heeft geleverd voor meerdere jaren uitgesloten van keuring en certificering¹⁸. Het verdachte bedrijf is met de NAK een schikking aangegaan inzake de inbreuk op het merkenrecht van de NAK.

Voor de volledigheid wordt benoemd dat de NVWA-IOD in de periode 2016-2019 geen signalen heeft ontvangen over fraude met gewasbeschermingsmiddelen (GBM) specifiek binnen de aardappelsector. De NVWA-IOD heeft wel meerdere signalen over fraude met GBM's ontvangen, maar aangezien het uiteindelijke gebruik (bijvoorbeeld sierteelt of voedselgewassen) niet altijd bekend is, is uitsplitsing van deze signalen naar de aardappelsector niet mogelijk. Ter indicatie, in de periode 2017 t/m 2019 heeft de NVWA-IOD 31 signalen binnen het gehele domein GBM behandeld.

Door het in absolute zin kleine aantal geregistreerde signalen van de NVWA-IOD kan de NVWA-IOD geen uitspraken doen over de precieze aard en absolute omvang van fraude in de aardappelsector. Het beperkte aantal signalen en opsporingsonderzoeken van de NVWA-IOD is opvallend gelet op de grote omvang van de Nederlandse aardappelteelt, het financiële gewin dat kan worden behaald met fraude en de exportpositie van Nederland op pootaardappelen.

1.4 Andere mogelijke fraudevormen in de aardappelsector

Ondanks het beperkte aantal signalen heeft de NVWA-IOD op basis van gesprekken met experts binnen de NVWA, signalen vanuit andere voedselgewassenketens en openbare bronnen, vermoedens dat, met name gelet op motief, andere fraudevormen mogelijk ook kunnen voorkomen in de aardappelsector. Deze inzichten zijn belangrijk om het fraudebewustzijn te verhogen. Daardoor kan fraude mogelijk sneller worden herkend of kunnen maatregelen worden getroffen om het te voorkomen.

Fraude met gewasbeschermingsmiddelen

Er kunnen illegale activiteiten met gewasbeschermingsmiddelen (GBM's) op teeltgewassen plaatsvinden. Het is hierbij lastig om signalen en fraude specifiek voor de aardappelsector te duiden. Van de signalen die de NVWA-IOD ontvangt met betrekking tot GBM's is niet altijd het uiteindelijke gebruik (sierteelt of voedselgewassen) bekend. Uitsplitsing van deze signalen naar de aardappelsector is dan ook niet mogelijk.

In zijn algemeenheid ontvangt de NVWA-IOD op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen signalen over fraude in relatie tot de handel van niet-toegestane GBM's en fraude in relatie tot het gebruik van GBM's. Dit laatste kan het gebruik van niet-toegestane GBM's zijn of het gebruik in strijd met de voorschriften. Zo is bijvoorbeeld het gebruik van koperoxychloride als GBM verboden, maar biologische telers mogen koperoxychloride in een veel lagere dosering wel gebruiken als bladmeststof (10). Uit een artikel op boerderij.nl blijkt dat onder het mom van bladbemesting, koperoxychloride vermoedelijk soms toch in hogere doseringen door bio-aardappeltelers wordt toegepast als GBM tegen *phytophthora*¹⁹ (11). Skal Biocontrole ziet toe op de naleving van biologische productievoorschriften.

Een mogelijk frauderisico, welke raakt aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, is de afzet van pootaardappelen die behandeld zijn met middelen tegen bewaarziekten als consumptieaardappel. In veel gevallen mogen afgekeurde pootaardappelen, bijvoorbeeld de bovenmaatse aardappelen, worden afgezet als voederaardappelen (veevoer) of als consumptieaardappelen²⁰ (1; 12). Er zijn echter

¹⁸ In hoger beroep heeft het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (CBB) op 20-04-2021 geoordeeld dat de NAK niet bevoegd was om de maatregel van het opschorten van de keuring en certificering van pootaardappelen aan het bedrijf op te leggen.

¹⁹ *Phytophthora infestans* of aardappelziekte is een schimmelziekte die grote schade kan aanrichten in aardappelen.

²⁰ "De ziekten waarop kan worden afgekeurd zijn namelijk vooral schadelijk voor de aardappelplanten in het volgende seizoen en niet voor mens en dier." (12).

gewasbeschermingsmiddelen die wel zijn toegestaan op pootaardappelen maar niet op consumptie-aardappelen. Op het moment dat afgekeurde pootaardappelen met deze middelen zijn behandeld, mogen ze niet meer als consumptieaardappelen worden verkocht. De afzet van deze behandelde partijen pootaardappelen kan mogelijk problemen geven waarbij oplossingen buiten de reguliere handelstroom worden gezocht. De NVWA-IOD heeft hierover geen signalen ontvangen.

Bio-fraude

Het verkopen van reguliere producten, waaronder bijvoorbeeld regulier geteelde groenten, als biologisch product is een bekende fraudevorm. Fraude met biologische producten speelt in op de groeiende vraag naar deze producten. Biologische producten leveren meer op wat de handel lucratief maakt en interessant voor fraude.

Er zijn (nog) geen aanwijzingen dat zogenoemde bio-fraude een rol speelt in de Nederlandse aardappel-sector. De biologische aardappelteelt in Nederland is een kleine sector. Het aandeel bedrijven met biologische aardappelteelt ligt de afgelopen jaren tussen de 2 en 3%, waarbij de aardappelproductie toeneemt²¹. Zowel bij de NVWA-IOD als bij Skal Biocontrole zijn geen signalen binnen gekomen omtrent fraude met biologische aardappelen. Twijfels over de bio-status van een product kunnen bij Skal Biocontrole worden gemeld, zij zien toe op de naleving van biologische productievoorschriften.

Fraude met tarragrond

Om verspreiding van aardappelmoeheid in de Nederlandse akkerbouw te voorkomen/beperken, gelden verschillende maatregelen. Zo moeten aardappelen die afkomstig zijn van een perceel waar aardappelsystenaaltjes zijn aangetroffen (AM besmet terrein) veilig worden verwerkt, zodat de aardappelsystenaaltjes zich niet met de afzet van de aanhangende grond (zogenoemde tarragrond) ongecontroleerd kunnen verspreiden (13). De aardappelen moeten worden geleverd aan een erkend verwerkingsbedrijf welke beschikt over een door de NVWA geaccepteerde afzetmethode en/of afzetkanaal van de tarragrond; vaak wordt het gestort op landbouwpercelen die hiervoor bij de NVWA zijn aangemeld of buiten de landbouw. Dergelijke landbouwpercelen worden door de NVWA besmet verklaard, waardoor teelt van bijvoorbeeld pootaardappelen verboden is. Om geld te besparen is het mogelijk dat deze erkende afzetroute wordt omzeild en dat tarragrond van AM besmette percelen via andere wegen wordt afgezet. Dit kan zowel voor de ontvanger (iemand die grote hoeveelheden grond nodig heeft) als voor degene die van de grond af moet, aantrekkelijk zijn. Er is dan echter geen zicht meer op waar de tarragrond precies terecht komt.

Niet melden van quarantaine organismen

Binnen het fytosanitaire domein is de beheersing van plantenziekten, met name schadelijke (Q-) organismen, het belangrijkste doel van de fytosanitaire handhaving. Op grond van de Plantgezondheidsverordening 2016/2031 geldt bij het aantreffen van schadelijke organismen een meldingsplicht naar de NVWA. De NVWA-IOD heeft vermoedens dat binnen het domein niet altijd aan deze meldingsplicht wordt voldaan om leveringsafspraken na te kunnen komen en inkomstenderving te beperken. Hierdoor kan besmet (uitgangs-)materiaal worden verhandeld en neemt het risico op verspreiding van een schadelijke organisme toe.

Het is niet bekend in hoeverre dit specifiek binnen de aardappelsector speelt. Aardappeltelers kunnen aardappelpercelen aanmelden bij PotatoPol, een onderlinge verzekering tegen financiële schade door het onvoorziën optreden van Bruinrot, Ringrot en PSTVd (14). Getroffen telers krijgen de directe schade vergoed. Dergelijke voorzieningen verkleinen wellicht de kans op fraude, omdat het belang van niet melden voor telers daarmee beperkt is.

²¹ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83922NED/table?ts=1587989121520>.

Exportfraude

In zijn algemeenheid kunnen producten die bij export aan bepaalde landeneisen moeten voldoen, mogelijk een hoger frauderisico met zich mee brengen. Om toch ongekeurde of ongeschikte partijen te kunnen verhandelen naar het buitenland kunnen bijvoorbeeld exportcertificaten worden vervalst, partijen worden bijgemengd of bijgeladen na exportkeuring of dezelfde partij kan herhaaldelijk worden aangeboden waarna de gewaarmerkte certificaten voor andere partijen worden gebruikt.

Zowel voor pootaardappelen als consumptieaardappelen gelden binnen en buiten de EU exporteisen. Daarbij kunnen de (financiële) belangen groot zijn; Nederland is wereldwijd de grootste exporteur van pootaardappelen. Exportfraude vormt een risico voor het vertrouwen in het Nederlandse product en het imago van Nederland als handelsland.

Ondermijnende criminaliteit

Naast bovengenoemde fraudevormen die mogelijk kunnen voorkomen in de aardappelsector, blijkt de aardappelhandel vatbaar voor grootschalige witwaspraktijken vanwege contante geldstromen. In juli 2019 zijn in het kader van een strafrechtelijk onderzoek door het combiteam van FIOD en Dienst Landelijke Recherche onderzoeken gedaan bij een aantal agri-handelaren (15):

“Uit het strafrechtelijk onderzoek is een beeld naar voren gekomen van export van aardappelen en uien naar West-Afrika, die niet via de bank maar met contant geld wordt afgerekend. Het geld wordt vermoedelijk afgeleverd door tussenkomst van ondergrondse bankiers. In de periode 2014 tot begin 2019 is bijna 150 miljoen euro contant door Nederlandse aardappel- en uienhandelaren aangenomen.”

Criminelen liften door deze werkwijze mee op legale bedrijfsactiviteiten, die een dekmantel zijn voor het verplaatsen en witwassen van geld (15).

2. Motieven, gelegenheden en barrières

Samenvattend

- Het voornaamste motief dat de NVWA-IOD in zijn algemeenheid steeds terug ziet bij fraudezaken, is financieel gewin. In de aardappelketen kan dit gewin drieledig zijn: door kostenbesparing (bijvoorbeeld kwekersrechten ontduiken), door omkatten (zoals niet-gecertificeerd pootgoed verkopen als goedgekeurd) of door het overtreden van teelt- of handelsvoorschriften (zoals het telen van een niet-toegestaan aardappelras, met een potentieel hogere financiële opbrengst, in een gebied waar teeltvoorschriften gelden).
- De schaarste aan benodigde 'vrije' grond voor de aardappelteelt vormt een risico voor fraude. Het ruilen of verpachten van grond kan het telen van niet toegestane aardappelrassen of administratieve fraude vergemakkelijken (en opsporing bemoeilijken).
- Bedrijven kunnen hun percelen of partijen pootgoed bewust buiten het zicht van keuringsinstanties houden en daardoor partijen buiten de reguliere handelstroom verkopen.
- De sector zet zelf actief in op fraudepreventie, omdat het imago van de Nederlandse aardappelsector door fraude flink kan worden aangetast.

De informatie(positie) over fraude in de aardappelketen is te beperkt om harde uitspraken te doen over alle motieven, gelegenheden en barrières voor fraude in de aardappelsector. Bovendien kan dit per casus verschillen. In dit hoofdstuk worden een aantal voorbeelden gegeven van motieven, gelegenheden en barrières die voortkomen uit de concrete signalen die de NVWA-IOD heeft ontvangen omtrent aardappelen.

Fraudetheorie: fraude = motief + gelegenheid

Een bedrijf dat de wet wil overtreden, moet daar eveneens de gelegenheid voor hebben. Maar als het die gelegenheid heeft, wil dat natuurlijk niet zeggen dat het bedrijf die ook aangrijpt om te frauderen. De situatie waarin een onderneming verkeert en allerlei omgevingsfactoren bepalen voor een belangrijk deel het naleefgedrag van een bedrijf.

Interne factoren zoals een bepaalde organisatiecultuur of een slechte bedrijfseconomische situatie kunnen fraude in de hand werken. Als het realiseren van het bedrijfsdoel bijvoorbeeld in gevaar komt door een slechte bedrijfseconomische situatie, kan dit een motief zijn om de wet te overtreden om zo kosten te besparen.

Daarnaast beïnvloeden externe factoren de naleving van de regels. De mate van toezicht en handhaving speelt een rol, maar ook de zakelijke omgeving kan eisen stellen aan het gedrag van het bedrijf (of juist niet). Om een risico-inschatting van wetsovertredingen te maken kijkt de NVWA-IOD dus niet alleen naar een specifiek bedrijf, maar tevens naar de bestuurlijke en zakelijke omgeving.

2.1 Motieven

Financieel voordeel

Het voornaamste motief dat de NVWA-IOD in zijn algemeenheid steeds terug ziet bij fraudezaken, is financieel gewin. Met betrekking tot fraude in de aardappelketen kan dit 'gewin' kostenbesparing zijn, bijvoorbeeld door het vermijden van aankoopkosten van goedgekeurde pootaardappelen, het vermijden van kosten voor de fytosanitaire keuring van pootaardappelen of het ontduiken van kwekersrechten. Daarnaast kan financieel gewin worden verkregen door het 'omkatten' van aardappelen; niet-gecertificeerd pootgoed of consumptieaardappelen verkopen als goedgekeurd pootgoed, of aardappelen die niet zijn geteeld in het gebied dat behoort tot het beschermde gebied verkopen als Opperdoezer Ronde. Tot slot kan financieel gewin worden verkregen door aardappelrassen te telen met een potentieel hogere financiële opbrengst in gebieden waar teeltvoorschriften gelden.

Financieel voordeel in opsporingsonderzoeken

Van twee strafrechtelijke onderzoeken werd het wederrechtelijk verkregen voordeel berekend. De bedragen van het wederrechtelijk verkregen voordeel variëren van enkele tienduizenden euro's tot ruim 100.000 euro²².

Concurrentiepositie

Het voordeel dat beoogd wordt te behalen met fraude, hoeft niet altijd direct voordeel te zijn zoals financieel gewin. Het kan ook gaan om indirect voordeel, bijvoorbeeld het versterken van de eigen positie binnen de aardappelsector. Een teler die fraudeert door het telen van hoog gewaardeerde aardappelrassen (bijv. Innovator) in verboden gebieden heeft mogelijk een hogere financiële opbrengst over zijn gewassen dan telers in de regio die zich wel aan de teeltvoorschriften houden. Een handelaar die fraudeert kan aardappelen mogelijk goedkoper in de markt zetten dan zijn concurrent door bijvoorbeeld ongekeurd pootgoed om te katten en tegen een gunstige prijs als gecertificeerd pootgoed te verkopen. Dit veroorzaakt oneerlijke concurrentie. Bovendien kan een teler die in onwetendheid ongekeurd pootgoed heeft aangekocht en gepoot te maken krijgen met een slechte opbrengst.

Neutralisatie van het eigen gedrag

Het neutraliseren/rationaliseren van eigen gedrag speelt een belangrijke rol bij regelovertreding. Het draagt bij aan de motivatie voordat een overtreding wordt gepleegd en geeft achteraf gelegenheid een overtreding te rechtvaardigen.

Uit een deel van de onderzoeken volgen aanwijzingen dat de verdachten de illegale activiteiten neutraliseren. Verdachten gaven onder meer aan dat het pootgoed dat (zonder plantenpaspoort) uit Duitsland afkomstig is, daar op een legale manier is vermeerderd en ze dus niet in de veronderstelling zijn dat ze iets verkeerd hebben gedaan.

Citaat uit onderzoek

Verdachte: *“Voor de verplaatsing van de nabouw in Duitsland naar Nederland zijn geen plantenpaspoorten. Dat is ook niet nodig omdat dit onder de Nachbau regeling²³ valt, waarover [persoon X] mij heeft geïnformeerd en waarover hij u wil informeren.”*

“Je moet eens kijken hoeveel vrachtwagens met aardappelen hier heen en weer gaan en naar Duitsland gaan. Wel 99% gaat op deze manier!”

Ook verscholen verdachten zich achter het hebben van onvoldoende kennis.

Citaat uit onderzoek

Verdachte: *“Ik ben nog nooit door iemand er op geweest, door welke instantie dan ook, dat er geen aardappelen van het ras Innovator in Drenthe mogen worden geteeld.”*

Verdachte: *“Ik meende dat de grond bij XX buiten het wratziektegebied lag. Op deze grond zijn vanaf 2001 al geen aardappels meer geteeld. Dus dat zijn naar mijn mening geen risico's voor wratziekte.”*

²² In deze laatste zaak loopt de ontneming nog in hoger beroep.

²³ De Nachbau regeling regelt met name de Nachbauegebühr, de afdracht van de kwekersvergoeding in Duitsland.

2.2 Gelegenheden

De kenmerken van de keten, een product of een organisatie kunnen zowel een bevorderend als een belemmerend effect op het plegen van fraude hebben. Dit geldt ook voor de bestuurlijke en zakelijke omgeving. In deze paragraaf worden enkele kenmerken beschreven die mogelijk een bevorderend effect hebben op fraude in de aardappelketen.

Schaarste aan 'vrije' grond voor aardappelteelt

Om de bodem gezond te houden, is het noodzakelijk om de teelt van gewassen af te wisselen. Elk jaar wordt in principe een ander gewas op hetzelfde perceel geteeld. Er gelden ook verschillende teeltvoorschriften om verspreiding van en besmetting met plantenziekten en plagen te voorkomen. Om aardappelmoehheid (AM) te kunnen beheersen, geldt in Nederland het algemene voorschrift dat slechts 1 keer in de 3 jaar (1:3) op hetzelfde perceel aardappelen mogen worden geteeld (16). Er zijn echter uitzonderingsgebieden en ook aardappelteeltverbodsgebieden. Daarnaast mogen in het kader van de bestrijding van wratziekte op een perceel waar een besmetting wordt vastgesteld, in principe 20 jaar geen voortkweekingsmateriaal (waaronder pootaardappelen) worden geteeld (17).

Er moet dus steeds worden gezocht naar 'vrije' grond²⁴ om aardappelen te telen. Het huren, pachten of ruilen van land is voor telers een manier om aan de benodigde grond te komen, maar dit kan lastig zijn. In Nederland moet landbouwgrond ieder jaar worden opgegeven aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), dit gebeurt via de zogeheten 'Gecombineerde opgave' (18). Deze gegevens worden gebruikt voor de mestwetgeving en het aanvragen van subsidies. Bedrijven kunnen dus bedrijfstoelagen krijgen en hebben subsidierechten op hun grond waardoor het verpachten van eigen land aan aardappeltelers niet altijd gunstig is.

Citaat uit onderzoek

Getuige: "In verband met de toeslagrechten die per ha. worden uitbetaald is het gewoon veel handiger om de percelen op deze manier op te geven." ... "Ik ben eigenaar van het perceel. Van de bank mag ik het perceel niet verhuren. In mijn hypotheek heb ik een clause staan dat de rechtspersoon de grond niet mag verhuren. Er is grote angst om grond uit gebruik te geven i.v.m. toeslagrechten. Nogmaals, het is mijn perceel en ik mag de grond niet verhuren van de bank. Dit is ook de reden dat ik het perceel zelf heb opgegeven bij RVO en niet verdachte." ... "Bij de opgave van RVO heeft verdachte tegen mij gezegd dat ik zetmeelaardappelen moest opgeven."

Door percelen te ruilen 'met gesloten beurs' kan toch aan nieuwe grond worden gekomen. Wanneer grond wordt geruild of verpacht is de eigenlijke eigenaar, die de percelen aanmeldt, niet altijd op de hoogte van welk type aardappelen of welk aardappelras wordt geteeld. De aardappelteler die gebruik maakt van het perceel regelt zelf alles rondom de teelt van de aardappelen. Dit vergemakkelijkt het telen van niet toegestane aardappelrassen of niet gecertificeerd pootgoed buiten de administratie om. Dergelijk handelen bemoeilijkt bovendien toezicht en de opsporing van fraude, omdat niet inzichtelijk is welke teler op welk perceel teelt. In een van de onderzoeken verklaarde verdachte in eerste instantie alleen over de percelen die bij de Gecombineerde opgave op zijn naam stonden.

²⁴ Hiermee wordt ziektevrrije landbouwgrond bedoeld.

Toezicht en handhaving

Het gebruik van percelen in het buitenland

Nederlandse bedrijven gebruiken ook grond in het buitenland om pootgoed te telen. In dat geval moet het pootgoed in dat land worden gekeurd door de buitenlandse keuringsdienst. Bedrijven vallen dan dus onder toezichthouders binnen Nederland en in het buitenland, dit kan toezicht complex maken.

Uit de twee strafrechtelijke onderzoeken komt naar voren dat eigen vermeerderd pootgoed, geproduceerd op buitenlandse percelen, zonder plantenpaspoort naar Nederland is vervoerd²⁵. Het is niet bekend of dit breder speelt in de sector. Het roept echter wel de vraag op of de telers en handelaren die gebruik maken van percelen in het buitenland voldoende in beeld zijn en of de wet- en regelgeving duidelijk en bekend is voor telers en handelaren die gebruik maken van percelen in het buitenland.

Het buiten het zicht blijven van de keuringsdienst

De NAK is de verantwoordelijke keuringsdienst voor het keuren van pootgoed in de aardappelsector. De verplichte keuringen worden door de teler zelf betaald. Ook zijn telers zelf verantwoordelijk voor het aanmelden van hun percelen en partijen pootgoed. Dit maakt het mogelijk om percelen bewust buiten de keuring te houden en vervolgens ongekeurd pootgoed buiten de reguliere handelsstroom te verkopen.

Daarnaast wordt gelegenheid gecreëerd door een beperkte administratieve controle op de geschatte opbrengst op basis van het aantal ha. teelt en de daadwerkelijke opbrengst. Hierdoor zijn kleinere verschillen voor de NAK moeilijk op te merken. Dit maakt het mogelijk om partijen pootgoed of delen daarvan die wel binnen het NAK reglement zijn geteeld, achter te houden. Deze partijen zijn na de teelt niet gecertificeerd door de NAK voor wederuitplant, maar goed verkoopbaar buiten de reguliere handelsstroom. Ook kunnen hierdoor mogelijk (AM resistente rassen) consumptieaardappelen die zijn geteeld op AM besmet verklaarde delen van een perceel²⁶, na de oogst worden toegevoegd aan de pootaardappelen die zijn geteeld op niet besmet verklaarde grond. Het verschil in opbrengst zal door de beperkte controle daarop niet opvallen en levert de teler dus extra pootgoed op. Bovendien werd tot nu toe geen controle uitgevoerd op het rooien, opslaan en afzetten van de (AM resistente rassen) consumptieaardappelen die als bestrijdingsmaatregel geteeld zijn. Vanaf 2020 gaat de NVWA bij telers die bestrijdingsmaatregelen gemeld hebben, controleren waar deze partijen in opslag of afgeleverd zijn.

Coronacrisis

In de loop van het eerste kwartaal in 2020 heeft het kabinet maatregelen moeten treffen om de verspreiding van het coronavirus te kunnen beheersen. Dit heeft grote gevolgen voor de aardappelsector vanwege het wegvallen van de binnen- en buitenlandse afzetmarkt door de beperkingen rondom export en het sluiten van de horeca. Met name de afzet van consumptieaardappelen (frietaardappelen) is stil gevallen waardoor telers en verwerkers met grote voorraden onverkochte aardappelen zitten. Het kabinet heeft steunmaatregelen afgekondigd voor de aardappelsector en er worden andere afzetmarkten gezocht. Telers verkopen de aardappelen bijvoorbeeld aan melkveehouders, de aardappelen worden verwerkt in diervoeding, direct verkocht aan de consument en een deel gaat naar de Voedselbank²⁷. Naar alle waarschijnlijkheid zal alsnog sprake zijn van een overschot en financiële schade. Dit kan mogelijk fraude in de hand werken wanneer telers en handelaren via onderhandse constructies

²⁵ Artikel 82 van verordening 2016/2031 geeft een uitzondering op de verplichting van een plantenpaspoort bij vervoer tussen bedrijfsruimten die zich dicht bij elkaar bevinden van dezelfde geregistreerde marktdeelnemer. Hierbij mogen nationaal eisen worden gesteld aan de afstand waarbinnen deze uitzondering geldt en worden vervangende documenten voorgeschreven. Dergelijk verkeer kan plaatsvinden tussen twee of meer lidstaten, dan moet de vrijstelling van plantenpaspoort door de bevoegde autoriteiten van de betrokken lidstaten worden goedgekeurd.

²⁶ Op AM besmette percelen mogen geen pootaardappelen worden geteeld.

²⁷ <https://nos.nl/artikel/2334062-overschotten-door-corona-miljard-kilo-aardappelen-en-vrieshuizen-vol-vlees.html>.

aardappelen proberen af te zetten. De NVWA-IOD heeft nog geen signalen ontvangen van fraude als gevolg van de coronacrisis.

2.3 Barrières

In deze paragraaf wordt ingegaan op enkele kenmerken die mogelijk een belemmerend effect hebben op fraude in de aardappelketen.

Imago

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen van fraude ligt bij de sector zelf. Dit vraagt om een zekere mate van fraudebewustzijn voordat actief op fraudepreventie kan worden ingezet. Als grootste exporteur van pootaardappelen kan het imago van de Nederlandse aardappelsector worden aangetast door fraudezaken en het vertrouwen in Nederland als handelsland worden geschaad. De aardappelsector zelf is zich hier ook steeds meer van bewust, wat in 2019 heeft geleid tot de oprichting van de Werkgroep Preventie Fraude Pootaardappelen.

Directe aanleiding voor de oprichting van de werkgroep is de fraudezaak uit 2019 (Tabel 1, signaal 6) aangaande de handel van pootgoed met vervalste NAK certificaten. Deze zaak is destijds ook veelvuldig en negatief in de media geweest en heeft binnen de sector heel wat onrust veroorzaakt. Verschillende partijen (NAO, LTO, NAV, VAVI, NAK en NVWA) werken in de werkgroep samen om te bekijken hoe fraude met pootgoed kan worden voorkomen. Ter preventie wordt enerzijds geprobeerd de bewustwording (van regelgeving en regelovertreding) te vergroten, anderzijds worden actiepunten benoemd voor de sector en/of NAK (samen) om fraudegevoeligheid in de handel te verminderen. Zo is bijvoorbeeld het gebruik van NAK kistenlabels voor de identificering van partijen aardappelen sinds 2019 verplicht en is in 2020 gestart met een proef met grotere kistenlabels. Dit maakt het voor de keurmeesters duidelijk wat er in een loods aan partijen staat en bemoeilijkt omkatten (19; 20).

Nieuwe EU-regelgeving

Sinds 14 december 2019 gelden er nieuwe regels voor iedereen die plantaardig materiaal verhandelt, importeert en/of exporteert. Op die datum is de Europese fytorichtlijn vervangen door twee nieuwe Europese verordeningen: de Plantgezondheidsverordening en de Controleverordening.

In de nieuwe EU-regelgeving zijn verschillende aspecten veranderd waarbij meer verantwoordelijkheden worden gelegd bij het bedrijfsleven en meer mogelijkheden worden gegeven om fyto-sanitaire risico's te verminderen. Een voorbeeld is de uitbreiding van de plantenpaspoortplicht. De plantenpaspoortplicht gaat voor meer planten gelden²⁸ en het plantenpaspoort krijgt een vaste lay-out.

Met de gestandaardiseerde vorm van het plantenpaspoort wordt beoogd de zichtbaarheid en leesbaarheid van de plantenpaspoorten te waarborgen (21). Dit resulteert mogelijk ook in het eerder herkennen van vervalste plantenpaspoorten, omdat alle partijen in de keten vertrouwd zullen zijn met de vorm en inhoud van een plantenpaspoort. Aanvullend op dit nieuwe format heeft de NAK mogelijkheden onderzocht om extra echtheidskenmerken op het NAK certificaat (dat tevens als plantenpaspoort dienst doet) aan te brengen met als doel het vervalsen van de certificaten te bemoeilijken en fraude te voorkomen (19). Dit heeft geresulteerd in het toevoegen van onder andere een UV-waarmerk en een QR-code (22). De nieuwe NAK certificaten worden medio oktober 2020 ingevoerd.

²⁸ Voor pootaardappelen gold de plantenpaspoortplicht al voor 14 december 2019.

3. Gevolgen

Samenvattend

- De handel en het gebruik van aardappelen die niet aan de wettelijke eisen voldoen, kan fytosanitaire risico's opleveren. Schade kan worden aangericht aan landbouwgewassen door verspreiding van schadelijke organismen.
- Het gebruik van ongekeurd pootgoed (fraude met uitgangsmateriaal) of illegaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan (indirecte) risico's opleveren voor de voedselveiligheid.
- Fraude in de aardappelketen levert risico's op voor economische schade. Het kan van invloed zijn op het vertrouwen in Nederland als handelsland en het vertrouwen in de kwaliteit van het Nederlandse product met financiële gevolgen voor de sector. Daarnaast veroorzaakt het oneerlijke concurrentie.
- Het vertrouwen in *veilig* voedsel loopt een risico door fraude met voedsel.
- Het omkatten van niet biologisch naar biologisch en herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status zijn risico's voor het vertrouwen in *eerlijk* voedsel.

3.1 Gevolgen voor plantgezondheid

Binnen de aardappelketen blijkt dat de signalen die de NVWA-IOD ontvangt in het algemeen gaan over het gebruik en handel van niet gecertificeerd pootgoed. Het gebruik van pootaardappelen dat niet aan de wettelijke eisen voldoet, levert fytosanitaire risico's op, omdat onvoldoende zeker is dat het materiaal en de hieruit geteelde aardappelen vrij zijn van schadelijk organismen. Hieronder vallen de quarantaine-organismen die op basis van de Nederlandse en Europese regelgeving moeten worden uitgeroeid en waarvan op zijn minst de verspreiding moet worden voorkomen. Eventuele verspreiding van schadelijke organismen door het gebruik van niet gecertificeerd pootgoed kan schade aanrichten aan landbouwgewassen, wat vaak moeilijk beheersbaar is. Dit kan vervolgens weer van invloed zijn op het imago en de exportpositie van Nederland. Bij een eventuele verspreiding van schadelijke organismen door het gebruik van niet gecertificeerd pootgoed kan bovendien de traceerbaarheid van partijen aardappelen worden bemoeilijkt wanneer de herkomst en het verdere gebruik van de pootaardappelen niet bekend is.

Casus Ringrot (van toezicht)

In 2013 is een uitbraak van de quarantaineziekte ringrot aan het licht gekomen. De vondst werd in eerste instantie gedaan in het ras Rode Pipo. Daarvan was al langere tijd geen pootgoed teelt meer in NL. Er bleek sprake van ongekeurd pootgoed dat voor eigen vermeerdering op buitenlandse percelen was geproduceerd (illegale vermeerdering). Daarbij is ergens in de keten ringrot opgetreden, de ziekte had zich vervolgens via kisten, sorteermachines e.d. verspreid naar andere partijen, rassen en bedrijven.

Fraude in relatie tot teeltvoorschriften, zoals het telen van bepaalde aardappelrassen met beperkte resistentie in beschermde gebieden, levert eveneens fytosanitaire risico's op, omdat vermeerdering en verspreiding van wratziekte mogelijk niet kunnen worden voorkomen. Percelen die eenmaal besmet zijn met wratziekte, kunnen langdurig besmet blijven en vanuit deze percelen kan verdere verspreiding optreden. Dit is bedreigend voor de aardappelteelt en de teelt van voortkwekingsmateriaal, zoals bloembollen, bomen en vaste planten. Mogelijke fraude met tarragrond kan resulteren in het ongecontroleerd kunnen verspreiden van aardappelcystenaaltjes in landbouwpercelen.

3.2 Gevolgen voor de voedselveiligheid

In het algemeen kan voedsel fraude, en dus ook fraude met aardappelen, een risico vormen voor de voedselveiligheid. Het gebruik van ongekeurd pootgoed (fraude met uitgangsmateriaal) kan indirecte risico's opleveren voor de voedselveiligheid. Er ontstaat niet per definitie een onveilig voedselproduct, maar er kan wel een onbekend product of een product van onbekende oorsprong ontstaan, waarvan niet duidelijk is of het een gevaar voor de voedselveiligheid kan opleveren (23). Bovendien wordt niet meer aan de traceringsverplichting voor levensmiddelenbedrijven voldaan wat een recall bemoeilijkt als er toch iets mis is met een product.

Illegaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan mogelijk een direct risico opleveren voor de voedselveiligheid als aardappel(producten) daardoor stoffen bevatten die een risico vormen voor de consument.

3.3 Economische gevolgen

Pootaardappelen zijn een belangrijk exportproduct binnen de aardappelsector, wereldwijd is Nederland de grootste exporteur van pootaardappelen. De handel in pootaardappelen die niet aan de wettelijke eisen voldoen, kan dan ook van invloed zijn op het vertrouwen in het Nederlandse product en in Nederland als handelsland. Als importerende landen het vertrouwen verliezen, kan de handel met Nederland worden beperkt of gestopt met grote economische gevolgen.

Daarnaast komt door het telen van hoog gewaardeerde aardappelrassen (bijv. Innovator) in verboden gebieden (op grond van 'Teeltvoorschrift wratziekte' (NVWA)) of het telen van aardappelrassen met een beschermde oorsprongsbenaming buiten het beschermde gebied, het *level playing field* van aardappel-telers in het geding: partijen in de aardappelsector die wel legaal hun werk willen uitoefenen, krijgen door de fraudeurs te maken met oneerlijke concurrentie.

3.4 Ondermijning consumentenvertrouwen

Fraude met aardappelen kan, zoals elke vorm van voedsel fraude, effect hebben op het vertrouwen van de maatschappij in de veiligheid en eerlijkheid van voedsel. Als bijvoorbeeld reguliere aardappelen verkocht worden als biologische aardappelen vormt dit een risico voor het consumentenvertrouwen in het concept biologisch. Of als sprake is van herkomstfraude met de Opperdoezer Ronde kan dit het vertrouwen van consumenten in de rasechtheid van de aardappel schaden, c.q. in het keurmerk van de Beschermde Oorsprongsbenaming (BOB-status) of de Beschermde Geografische Aanduiding (BGA-status).

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Samenvatting en conclusies

Pootaardappelen zijn een fraude gevoelig product

Wereldwijd is Nederland de grootste exporteur van pootaardappelen, met een exportwaarde in 2018 van 458 miljoen euro. De teelt van aardappelen genereert de helft van de inkomsten in de Nederlandse akkerbouw, waarbij pootaardappelen verhoudingsgewijs de hoogste opbrengst geven ten opzichte van consumptieaardappelen en zetmeelaardappelen.

Door de hogere opbrengst en internationale handel zijn pootaardappelen een fraude gevoelig product. Dit blijkt ook uit de signalen die de NVWA-IOD ontvangt over fraude in de aardappelketen en op basis van gesprekken met experts binnen en buiten de NVWA. De belangrijkste fraudevorm die daarin naar voren komt is de handel en gebruik van ongekeurd, niet-gecertificeerd pootgoed (fraude met uitgangsmateriaal). Daarnaast vindt fraude in relatie tot teeltvoorschriften plaats en heeft de NVWA-IOD een signaal ontvangen over herkomstfraude met aardappelen met een BOB-status.

Weinig fraudesignalen

Het aantal signalen dat de NVWA-IOD ontvangt over fraude in de aardappelketen is in absolute zin klein. Op basis daarvan kan de NVWA-IOD geen uitspraken doen over de precieze aard en absolute omvang van fraude in de aardappelsector.

Het beperkte aantal signalen en opsporingsonderzoeken van de NVWA-IOD is echter opvallend gelet op de grote omvang van de Nederlandse aardappelteelt, het financiële gewin dat kan worden behaald met fraude en de exportpositie van Nederland op pootaardappelen. Het kan dus zijn dat fraude wel degelijk vaker voorkomt, maar dat fraudeurs erin slagen onder de radar te blijven. Anderzijds kan het zijn dat fraude in de aardappelketen daadwerkelijk weinig voorkomt. Fraudezaken kunnen het imago van de Nederlandse aardappelsector aantasten en het vertrouwen in Nederland als handelsland schaden. Dit bewustzijn kan een belemmerend effect hebben op het plegen van fraude in de sector.

Verskillende gelegenheden en barrières voor fraude

Zogenaemde 'motieven voor fraude' zijn in de aardappelsector ruim aanwezig. Het voornaamste motief dat de NVWA-IOD in zijn algemeenheid steeds terug ziet bij fraudezaken, is financieel gewin. In de aardappelketen kan dit gewin driedig zijn: door kostenbesparing (bijvoorbeeld kwekersrechten ontduiken), door omkatten (zoals niet- of lager gecertificeerd pootgoed verkopen als goedgekeurd of hoogwaardiger pootgoed) of door het telen van aardappelrassen met een potentieel hogere financiële opbrengst in gebieden waar teeltvoorschriften gelden. De corona-crisis kan mogelijke fraude extra in de hand werken, door het wegvallen van binnen- en buitenlandse afzetmarkten en daarmee het ontstaan van overschotten en financiële schade.

Er zijn kenmerken van de aardappelsector die een fraude bevorderend effect kunnen hebben. Zo is het door schaarste lastig om aan 'vrije' grond te komen die nodig is voor de aardappelteelt. Het huren, pachten of ruilen van grond is voor aardappelteelers een manier om toch aan de benodigde 'vrije' grond te komen. Deze constructies kunnen het echter makkelijker maken om bijvoorbeeld niet toegestane aardappelrassen of niet gecertificeerd pootgoed buiten de administratie om te telen (en opsporing te bemoeilijken). Andere kenmerken hebben betrekking op de manier waarop toezicht is georganiseerd. Telers zijn zelf verantwoordelijk voor het aanmelden van hun percelen en partijen pootgoed. Dit maakt het mogelijk om partijen buiten de reguliere handelstroom te verkopen. Ook zijn telers en handelaren die gebruik maken van percelen in het buitenland onvoldoende in beeld bij Nederlandse en buitenlandse toezichthouders. Tot slot is fraude met aardappelen niet zondermeer te herkennen, omdat aan de aardappelknol zelf niet te zien is wat bijvoorbeeld het teelt doel is.

Zo zijn er ook kenmerken van de aardappelsector die juist een belemmerend effect op fraude kunnen hebben. Als grootste exporteur van pootaardappelen kan het imago van de Nederlandse aardappelsector worden aangetast door fraudezaken en het vertrouwen in Nederland als handelsland worden geschaad. De aardappelsector zelf is zich hier ook steeds meer van bewust, wat in 2019 heeft geleid tot de oprichting van de Werkgroep Preventie Fraude Pootaardappelen. Bovendien gelden er sinds december 2019 nieuwe regels voor iedereen die plantaardig materiaal verhandelt, importeert en/of exporteert. Dit betekent onder meer dat het plantenpaspoort een vaste lay-out krijgt, met als doel de zichtbaarheid en leesbaarheid van dit document te waarborgen. Dit resulteert mogelijk ook in het eerder herkennen van vervalste plantenpaspoorten.

Gevolgen van fraude

Nogmaals, het aantal signalen van en onderzoeken naar fraude in de aardappelketen is in absolute zin klein. Inzicht hebben in eventuele fraudemogelijkheden is echter wel van belang, omdat fraude met aardappelen ongewenste gevolgen kan hebben zowel op fyto-sanitair gebied, voor de voedselveiligheid, in economisch opzicht als op het consumentenvertrouwen in voedselgewassen. Zo kan de handel in aardappelen die niet aan de wettelijke eisen voldoet, fyto-sanitaire risico's opleveren, de traceerbaarheid bij uitbraken bemoeilijken en invloed hebben op het vertrouwen in het Nederlandse product en in Nederland als handelsland. Het gebruik van ongekeurd pootgoed (fraude met uitgangsmateriaal) of illegaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan risico's opleveren voor de voedselveiligheid.

4.2 Aanbevelingen

Aanbevelingen aan de NVWA

- Blijf investeren in de contacten met de sector om te weten wat er speelt en betrokken te zijn bij initiatieven vanuit de sector zoals de Werkgroep 'Preventie Fraude Pootaardappelen'.
- Blijf investeren in de interne contacten en informatie uitwisseling binnen de NVWA zoals de huidige verbinding tussen divisie Regie & Expertise en de NVWA-IOD.
- Onderzoek of er zicht is op de telers en handelaren die gebruik maken van percelen in het buitenland en of de wet- en regelgeving duidelijk en bekend is voor telers en handelaren die gebruik maken van percelen in het buitenland. Eventueel investeren in het informeren van deze groep over de geldende wet- en regelgeving.

Aanbevelingen aan de NAK

- Blijf investeren in het versterken van het fraudebewustzijn en het voorkomen van fraude in de sector. De ingezette maatregelen n.a.v. de Werkgroep 'Preventie Fraude Pootaardappelen', zoals het aanbrenge van extra echtheidskenmerken op het NAK certificaat, zijn hiervan een goed voorbeeld. Blijf daarbij ook investeren in de contacten met de sector en NVWA.

Aanbevelingen aan de sector

- Blijf investeren in het versterken van het fraudebewustzijn in de sector en maak het bespreekbaar. De Werkgroep 'Preventie Fraude Pootgoed' is een goed voorbeeld van een gezamenlijke aanpak vanuit de sector om het fraudebewustzijn te vergroten en frauderisico's te beperken.
- Stimuleer ook dat de sector (telers, handelaren, klanten etc.) zich verantwoordelijk voelt en bijdraagt aan het tegengaan van fraude door signalen van mogelijke fraude te melden;
- Signalen van mogelijke fraude kunnen worden gemeld bij de NVWA-IOD. De NVWA-IOD is bereikbaar via het nummer **088-2230030** of via e-mail: infodesk.iod@nvwa.nl. Wil je melden maar absoluut anoniem blijven dan kan dit bij het Team Criminele Inlichtingen (TCI). Het TCI is 24/7 bereikbaar via nummer **06-13449477**

Literatuur

1. **Bremmer, Johan, et al.** *Plantaardige ketens in beeld*. Wageningen Economic Research (onderdeel van Wageningen University & Research). 2019.
2. **NVWA.** *Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoek over Risico's van de aardappelketen*. 2021.
3. —. *Advies over de risico's van de aardappelketen - Bijlagen*. 2021.
4. **Jukema, G, Ramaekers, P en Berkhout, P.** *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband*. sl: Wageningen Economic Research, 2020.
5. **Toezicht op gebruik van pootgoed.** *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit*. [Online] <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/plantenziekten-en-plagen/ringrot/toezicht-op-gebruik-van-pootgoed>.
6. **Engwerda, J. Akkerbouw. Boerderij.** [Online] 22 11 2018. <https://www.boerderij.nl/Akkerbouw/Nieuws/2018/11/Pootgoedteler-betrapt-op-omkatten-aardappelen-363037E/>.
7. **Nieuws. Distrifood.** [Online] 28 01 2009. <https://www.distrifood.nl/assortiment/nieuws/2009/01/mogelijk-fraude-rond-opperdoezer-ronde-10153247>.
8. **Vos, P. Akkerbouw. Boerderij.** [Online] 05 05 2014. <https://www.boerderij.nl/Akkerbouw/Nieuws/2014/5/Onderzoek-naar-fraude-met-Opperdoezer-Rondes-1515683W/>.
9. **van Woerkom, M.** *Met de hand gerooid*. *De Voor*. 2014.
10. **Knuivers, M. Akkerbouw. Boerderij.** [Online] 08 04 2016. <https://www.boerderij.nl/Akkerbouw/Nieuws/2016/8/Illegale-inzet-koper-in-biologische-aardappel-2849922W/>.
11. —. **Akkerbouw. Boerderij.** [Online] 03 06 2019. <https://www.boerderij.nl/Akkerbouw/Nieuws/2019/7/Opnieuw-ongeoorloofd-koper-gespoten-in-bio-aardappelen-445604E/>.
12. **Aardappelen.** *Nederlandse Akkerbouw*. [Online] 2017. <http://www.akkerbouw-van-nu.nl/gewassen/aardappels/>.
13. **Tarragond en afzet aardappelen.** *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit*. [Online] Mei 2020. <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/aardappelmoeheid/tarragond-en-afzet-aardappelen>.
14. **Verzekering.** *PotatoPol*. [Online] 2020. <https://www.potatopol.nl/>.
15. **Nieuws.** *Openbaar Ministerie*. [Online] 17 07 2019. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2019/07/17/aardappel--en-uienhandel-vatbaar-voor-witwaspraktijken>.
16. **Teeltvoorschrift aardappelmoeheid.** *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit*. [Online] <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/teeltvoorschriften-akkerbouw-en-tuinbouw/teeltvoorschrift-aardappelmoeheid>.
17. **Teeltvoorschrift wratziekte.** *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit*. [Online] <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/teeltvoorschriften-akkerbouw-en-tuinbouw/teeltvoorschrift-wratziekte>.
18. **Gecombineerde opgave 2020.** *Rijksdienst voor Ondernemend Nederland*. [Online] <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/gecombineerde-opgave-2020>.
19. **Wiepkema, F. Nieuws - NAK: strengere controle op certificaten en labels.** *Akkerwijzer*. [Online] 14 01 2020. <https://www.akkervijzer.nl/artikel/232628-nak-strengere-controle-op-certificaten-en-labels/>.
20. —. **Proef NAK met grotere kistenlabels moet kans op fouten verkleinen.** *Akkerwijzer*. [Online] 05 09 2020. <https://www.akkervijzer.nl/artikel/363829-proef-nak-met-grotere-kistenlabels-moet-kans-op-fouten-verkleinen/>.
21. *Regels betreffende beschermende maatregelen tegen schadelijke organismen bij planten (Plantgezondheidswet); Memorie van Toelichting.* <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35083-3.html>: sn, 2018-2019. Kamerdossier 35083.
22. **Introductie fraudebestendiger NAK-certificaat.** *NAK*. [Online] 17 09 2020. <https://www.nak.nl/introductie-fraudebestendiger-nak-certificaat/>.
23. **NVWA.** *De eerste Staat van voedselveiligheid*. sl: Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, 2018.
24. **Dijk, J. van, Huisman, W., Nieuwbeerta, P.** *Actuele criminologie (8e ed.)*. Den Haag: SDU, 2014.
25. **NVWA.** *Gewasbescherming 2017 - Toezicht op de handel en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen*. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. 2017.
26. **Weesepeel, Y.J.A. en van Ruth, S.M.** *Inventarisatie van voedsel fraude: mondiaal kwetsbare productgroepen en ontwikkeling van analytische methoden in Europees onderzoek*. RIKILT Wageningen UR. 2015.
27. **Avebe en Schuttelaar & Partners.** *De volgende stap naar meer waarde; Geïntegreerd jaarverslag 2018/2019*. sl: Avebe, 2019.

28. **Jaarverslag NAK 2019.** Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. [Online] 2019. <https://jaarverslag.nak.nl/2019/>.
29. **Wiepkema, F. Gewasbescherming.** Akkerwijzer. [Online] 20 02 2020. <https://www.akkerwijzer.nl/artikel/237678-naar-nederland-vervoerde-tarragrond-voor-aanleg-zonnepark-blijkt-besmet-met-wratziekte/>.
30. **NVWA.** Fraudebeeld Bloembollen. 2021.

Dit is een uitgave van:
**Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de Nederlandse
Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA-IOD)**
Afdeling Opsporingsontwikkeling & inlichtingen

Postbus 430006
3540 AA Utrecht
T (088) 223 33 33

info@nvwa.nl
www.nvwa.nl

December 2021